

KIRJALLINEN KYSYMYS 225/2011 vp

Sijaissynnytysten mahdollistaminen Suomessa

Eduskunnan puhemiehelle

Sijaissynnytys on keinohedelmöityksen kaltainen menetelmä. Toimenpiteenä sillä tarkoitetaan munasolun keräämistä naisen munasarjojen läpi ja sen hedelmöittämistä hänen avo- tai aviopuolisonsa siittiöillä koeputkessa. Lapsen synnyttäjällä ei näin ollen ole biologista sidosta syntyvään lapseen, vaan hän toimii vain lapsen kantajana. Toisin sanoen lapsi syntyy lainakohdussa. Useimmissa tapauksissa sijaissynnyttäjä on vanhempien lähisukulainen tai lähipiiristä, kuten sisko, äiti tai ystävä.

Suomessa sijaissynnytys kiellettiin vuonna 2007 voimaan tulleen hedelmöityshoitolaain myötä. Joissakin maissa sallittuja ovat sekä maksulliset että maksuttomat sijaissynnytykset, toisissa maissa vain maksuttomat ja useissa maissa on asiassa muita rajoituksia. Sijaissynnytys on laillista mm. Virossa ja Hollannissa. Suomessa on 20 sijaissynnytyksellä alkunsa saanutta lasta. Suomen tapauksiin ei millään muotoa ole liittynyt korvauksia, vaan toimenpiteen takana on ihmisen puhdas auttamisen halu.

Sijaissynnyttäjä ja tulevat vanhemmat käyvät läpi tarkat psykiatriset ja psykologiset testit. Tilannetta arvioidaan yksityiskohtaisesti ja kaikkien osapuolten oikeudet ja velvollisuudet huomioon ottaen. Suomessa ovat sallittuja kaikki muut hoitomuodot lapsettomuudessa. Myös sijaissynnytykseen tulisi olla mahdollisuus. Psykologiset testit läpikäytyään ja ymmärrettyään sitoutumisensa sijaissynnytyksiproessiin osapuolten tilanne ei juuri eroa tavallisesta keinohedelmöitystilanteesta. Monilla on halu auttaa, ja sii-

hen on lääketieteelliset mahdollisuudet, joten enakkoluulojen ei tulisi olla asiassa esteenä. Koeputkihedelmöitys ja sijaissynnyttäjän käyttäminen tulisi sallia naisille, joilta kohtu puuttuu, mutta munasarjat toimivat tai joille synnyttäminen voi olla hengenvaarallista sairauden vuoksi.

Kaikilla on oikeus vanhemmuuteen. Lääketieteellinen osaaminen on Suomessa kunnossa. Näin ollen olisi parempi, että sijaissynnytys sallittaisiin Suomessa kuin se, että lasta haluavat siirtyvät etsimään ratkaisua asiaan ulkomailta, joissa olosuhteet voivat olla huomattavasti kehnommat.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveystieteiden neuvottelukunta ETENE antoi syyskuussa 2011 lausunnon sijaissynnytyshoidoista Suomessa. ETENE kuunteli lausuntoaan varten useita asiantuntijoita ja selvitti käytäntöjä muissa Euroopan maissa. Lausunnossaan ETENE toteaa, että terveydenhuollossa on monin eri tavoin huolehdittu siitä, että vanhemmat voivat toteuttaa haaveensa omasta geneettisestä lapsesta. Ei ole syytä ajatella, etteikö toive geneettisestä lapsesta olisi yhtä voimakas myös niillä, joilla siihen ei esimerkiksi kohdun puuttumisen vuoksi ole mahdollisuutta.

ETENEn arvion mukaan sijaissynnytykset sallivassa toiminnassa on enemmän myönteisiä vaikutuksia kuin hoidosta kuvatuissa ongelmissa. Eettisen pohdinnan jälkeen ETENE on päätenyt siihen arvioon, että joissakin yksittäisissä tapauksissa lapsettomuuden hoito sijaissynnytyksen avulla voi tapahtua eettisesti hyväksyttävästi.

KK 225/2011 vp — Antti Kaikkonen /kesk ym.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä sijaissyntyisten sallimiseksi Suomessa?

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 2011

Antti Kaikkonen /kesk
Sanni Grahn-Laasonen /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitaneet asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Antti Kaikkosen /kesk ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 225/2011 vp:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä sijaissynnytysten sallimiseksi Suomessa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hedelmöityshoitolain (1237/2006) 8 §:ssä kielletään hedelmöityshoidon antaminen muun muassa siinä tapauksessa, että on syytä olettaa, että lapsi aiotaan antaa ottolapseksi. Säännöksellä esitetään hedelmöityshoidon antaminen sijaissynnytystarkoituksiin Suomessa. Laki tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2007.

Sijaissynnytyjärjestely eroaa tavanomaisesta hedelmöityshoitotilanteesta siten, että järjestelyssä on mukana lasta toivovan pariskunnan lisäksi myös synnyttäjäksi aiottu henkilö ja hänen perheensä. Lain valmisteluasiakirjoissa sijaissynnytyksieltä perusteltiin muun muassa sillä, että sijaissynnytyksen salliminen voisi saattaa sellaisen henkilön vaikeaan asemaan, jota pyydetään toimimaan sijaissynnyttäjänä. Jos kysyjä on läheinen, kieltäytyminen voi olla vaikeaa. Jos sijaissynnyttäjänä taas käytettäisiin muuta kuin parille läheistä naista, järjestelyn salliminen saattaisi luoda merkittävän kaupallisuuden ja taloudellisen hyväksikäytön riskin.

Näitä riskejä käsitteli myös ETENE hedelmöityshoitolain valmistelun yhteydessä antamassaan lausunnossa vuonna 2001. Tuolloin ETENE

päätyi keskusteluissaan siihen, että syntyvän lapsen, sijaissynnyttäjän ja lasten vanhempien oikeusturvaa ei pystyittäisi riittävän hyvin turvaamaan. Tämän vuoksi neuvottelukunta ei kannattanut sijaissynnyttäjän käytön sallimista hedelmöityshoitolaissa.

Julkisuudessa on esitetty arvioita siitä, että hedelmöityshoitolain voimaan tulon jälkeen suomalaisia on hakeutunut hedelmöityshoitoihin ulkomaille, kuten Venäjälle, Viroon ja Yhdysvaltoihin. Viime hallituskaudella oikeusministeriö pyysi ETENE:ltä lausuntoa siitä, olivatko sijaissynnytyksen kieltäminen hedelmöityshoitolailla vuonna 2007 ja siihen liittyvät tosiasialliset käytännöt muuttaneet sen taannoista arviota sijaissynnytykseen liittyvistä eettisistä näkökohdista ja suositusta sijaissynnytyksen käytön sääntelyksi.

Syyskuussa 2011 ETENE antoi lausunnon, jonka mukaan se näkee sijaissynnytyshoidon sallivassa toiminnassa nyt enemmän myönteisiä vaikutuksia kuin hoidoista kuvatuissa ongelmisissa tai hoitojen kieltämisessä. Eettisen punninnan jälkeen neuvottelukunta arvioi, että joissakin yksittäisissä tapauksissa lapsettomuuden hoito sijaissynnytyksen avulla voisi olla eettisesti hyväksyttävää. Näihin liittyvien juridisten kysymysten ratkaiseminen vaati ETENE:n lausunnon mukaan kuitenkin vielä huolellisia jatkoselvityksiä oikeusministeriössä.

Oikeusministeriössä tullaan tämän hallituskauden aikana pohtimaan uudelleen sijaissynnytykseen liittyviä näkökohtia kansainvälisten kokemusten ja ETENE:n lausunnon pohjalta. Mahdollisista lainsäädäntömuutoksista päätetään huolellisen arvioinnin jälkeen.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 2011

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 225/2011 rd undertecknat av riksdagsledamot Antti Kaikkonen /cent m.fl.:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att tillåta surrogatmoderskap i Finland?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Enligt 8 § i lagen om assisterad befruktning (1237/2006) är assisterad befruktning förbjuden bl.a. i det fall att det finns anledning att anta att barnet kommer att ges bort som adoptivbarn. Bestämmelsen utgör ett hinder för utförande av assisterad befruktning med tanke på surrogatmoderskap i Finland. Lagen trädde i kraft den 1 september 2007.

Ett arrangemang med surrogatmoderskap avviker från sedvanlig assisterad befruktning såtillvida att det inte bara är det par som önskar ett barn som involveras utan också den tilltänkta föderskan och hennes familj. I de handlingar som gällde beredningen av lagen motiverades förbudet mot surrogatmoderskap bl.a. med att tillåtelsete att anlita en surrogatföderska vid assisterad befruktning kan försätta den person som blir ombedd att ställa upp som surrogatföderska i en svår situation. Om den som ber en ställa upp är en närstående person, kan det vara svårt att vägra. Om surrogatföderskan skulle vara någon annan än en kvinna som står paret nära, kunde arrangemanget, om det var tillåtet, ge upphov till en betydande risk för kommersialisering och ekonomiskt utnyttjande.

Dessa risker behandlades också av den riksfattande etiska delegationen inom social- och

hälsovården (ETENE) i ett utlåtande år 2001 i samband med beredningen av lagen om assisterad befruktning. Slutsatsen av diskussionerna i ETENE blev då att det inte är möjligt att tillräckligt väl trygga rättsskyddet för barnet som skulle komma att födas, surrogatföderskan eller föräldrarna. På grund av detta understödde delegationen inte tanken på att tillåta anlåtandet av surrogatföderskor i lagen om assisterad befruktning.

I offentligheten har man gjort bedömningen att ikraftträdandet av lagen om assisterad befruktning har fått finländare att söka sig utomlands för att få denna behandling, såsom till Ryssland, Estland och Förenta staterna. Under den förra regeringsperioden bad justitieministeriet ETENE ge ett utlåtande om huruvida förbudet mot surrogatmoderskap genom lagen om assisterad befruktning år 2007 och det sätt på vilket praxis de facto utformat sig har ändrat delegationens tidigare bedömning av de etiska synpunkterna i samband med surrogatmoderskap och rekommendationen när det gäller regleringen av surrogatmoderskap.

I september 2011 gav ETENE ett utlåtande enligt vilket verksamhet som tillåter surrogatmoderskap nu bedöms ge fler positiva effekter än den typ av problem som har beskrivits eller förbudet mot surrogatmoderskap. Efter ett etiskt övervägande var delegationens bedömning att barnlöshetsbehandling med hjälp av surrogatmoderskap i enskilda fall kan vara etiskt godtagbart. För att lösa de juridiska frågorna i anslutning till detta behövs det enligt delegationens utlåtande dock ytterligare omsorgsfulla tilläggsutredningar från justitieministeriets sida.

Vid justitieministeriet kommer man under denna regeringsperiod att på nytt dryfta de synpunkter som gäller surrogatmoderskap med utgångspunkt i internationella erfarenheter och

Ministerns svar

KK 225/2011 vp — Antti Kaikkonen /kesk ym.

ETENE:s utlåtande. Beslut om eventuella ändringar i lagstiftningen kommer att fattas efter noggrann prövning.

Helsingfors den 17 november 2011

Justitieminister Anna-Maja Henriksson